prof. dr hab. Józef Wojtkowiak
Instytut Muzyki
Uniwersytetu Warmińsko- Mazurskiego
w Olsztynie

Olsztyn, 27. 05. 2015 r.

Adres prywatny:
ul. Leśna 16/32
10-173 Olsztyn
tel. 600 519 371

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Jacka Wójcika

Na pracę doktorską mgr. Jacka Wójcika składają się:
- dzieło artystyczne zarejestrowane w formie płyty CD
- część pisemna pracy - opis dzieła artystycznego - na temat: **„Wpływ technik werblowych i efektów brzmieniowych na interpretacje wybranych utworów E. Novotney'ego, Á. Mássona, F. Macareza, M. Wesley-Smitha, D. Friedmana, A. Polachowskiego, oraz S. Gadda".**

Promotorem pracy jest dr hab. Roman Kuźniak prof. UWM

Na **dzieło artystyczne** Pana mgr. Jacka Wójcika składa się siedem utworów. Płyta zawiera kolejno:

A Minute of News Eugenego Novotney'ego,
Konzertstück Áskella Mássona,
Tango Frédérica Macareza,
For Marimba and Tape Martina Wesley-Smitha,
Trance Davida Friedmana,
Jervis Bay Adama Polachowskiego
The Solo Steve'a Gadda.

Kompozycje te są różnorodne pod względem instrumentarium, struktury formalnej, stylistyki i gatunku. Ich cechą wspólną jest mocno eksponowana rytmika, co w połączeniu z warstwą brzmieniową i agogiką uwypukla walory muzyki perkusyjnej oraz świadczy o spójności dzieła artystycznego. Z tego punktu widzenia do przeprowadzenia badań wybór utworów okazał się właściwy, ponieważ w każdym z nich korzystanie z założeń techniki werblowej jak i efekty brzmieniowe odegrały istotne znaczenie. W repertuarze znalazła się miniatura o afro–kubańskim charakterze, współcześnie brzmiący koncert werblowy, stylizacja tanga, utwór elektroniczny, miniatura o charakterze transowym, etiuda rytmiczna czy jazz-rockowe solo perkusyjne. Dzieło artystyczne znajdujące się na płycie CD zostało zarejestrowane bardzo starannie z dbałością o szczegóły.

W utworze *A Minute of News* Eugenego Novotney'ego na pierwszym planie słyszalna jest mnogość i różnorodność brzmień, które udało się uzyskać Panu Jackowi Wójcikowi z werbla. Wynika to z dobrego wyboru i przygotowania instrumentu, narzędzi wykonawczych oraz umiejętnego stosowania i różnicowania podczas gry środków artykulacyjnych. Wykonanie utworu opiera się na podstawowych elementach techniki rudymentarnej. Uderzenia *rim shot* oraz *bazz roll,* wkomponowane w szybko wykonywane gęste struktury rytmiczne, nie przysparzają Doktorantowi problemów. Rozliczna ilość efektów brzmieniowych połączonych zwartym pulsującym rytmem wywiera wrażenie jednoczesnej gry na wielu instrumentach, co było zamierzonym celem interpretacyjnym tego utworu (str.80). Oryginalne efekty brzmieniowe Pan Jacek uzyskuje poprzez: różnicowany sposób wykonania tremolo, sprawne i precyzyjne włączanie i wyłączanie mechanizmu do napinania sprężyn, stosowanie uderzeń szczotką perkusyjną, dłonią czy pałką do kotłów; z wykorzystaniem zarówno membrany, obręczy, jak i korpusu instrumentu.

Skomplikowane struktury rytmiczne realizowane są ze swobodą i lekkością charakterystyczną dla muzyki latynoamerykańskiej. We fragmentach słyszalny jest lekko przebijający się główny motyw rytmiczny utworu *son clave*. Dynamika poszczególnych uderzeń nie jest zupełnie wyrównana (co odczytuję jako celowy zabieg wykonawczy) stwarzając wrażenie pulsacji rytmicznej. Oprócz brzmień i rytmiki, charakter latynoski utworu potęgowany jest nagłymi kontrastami dynamicznymi, realizowanymi przez grającego z właściwą powściągliwością i umiarem.

Zadaniem wykonawcy utworu *A Minute of News* jest odczytanie, zrozumienie i realizacja zapisanych w nutach różnorodnych efektów brzmieniowych, na co duży wpływ pośredni ma przygotowanie instrumentu oraz dobór narzędzi wykonawczych. Doktorant do

tego problemu podszedł z dużą starannością, rozwagą oraz indywidualnym przemyśleniem, dzięki czemu utwór w Jego wykonaniu stał się niezwykle barwny, bardzo oryginalny, o selektywnej motoryce, stwarzający atrakcyjność brzmienia muzyki afrokubańskiej.

W wykonaniu *Konzertstück* Áskella Mássona na uwagę zasługuje bardzo dobra współpraca partii fortepianu z głosem werbla. Uzyskany obraz muzyczny jest spójny, a trudne do zgrania fragmenty realizowane są w sposób sprawny przez oboje wykonawców. W partii werbla rytmika realizowana jest w sposób precyzyjny, jednocześnie nie ma w niej „metronomicznej sztywności". Doktorant wykazał się wysokimi umiejętnościami operowania bardzo skomplikowaną rytmiką, ornamentyką i tremolami w różnych odcieniach dynamicznych. Dzięki czemu uzyskał zamierzony cel, jakim było tworzenie napięć i budowanie ekspresji wykonawczej (takty 196-201).

Na uwagę zasługuje zwłaszcza kadencja utworu, która w mojej ocenie nosi znamiona wirtuozerii. Werbel został przygotowany do nagrania w sposób właściwy. Uzyskano koncertowe a zarazem bardzo czytelne brzmienie. Imponujące jest współgranie partii werbla z partią fortepianu, która często interpretowana jest w sposób perkusyjny. Minimalne uchybienia dotyczą precyzji wykonawczej pulsacji, podkreślającej motorykę w zachowaniu symetrii dźwiękowej obu instrumentów. Na ogół, w obu instrumentach, zauważa się zachowanie właściwych proporcji dynamicznych, chociaż w brzmieniu fortepianu brakuje nieco „masy dźwięku". Te drobne uchybienia mogą być skutkiem np. użycia niewłaściwych mikrofonów lub złego ich ustawienia. Jednak nie ma to wpływu na ogólne, pozytywne wrażenie artystyczne.

W interpretacji *Tango* Frédérica Macareza (utwór na 4 kotły solo) w częściach dwugłosowych słyszalne są wyraźnie skontrastowane brzmieniowo dwa plany muzyczne: rytmiczny - oparty o motywy tanga i melodyczny. Doktorant wykazał się dużą starannością podczas ich realizacji, co uwydatnia polifoniczny charakter utworu. Zadbał o uzyskanie zróżnicowanych kolorytów brzmieniowych. Efekty te uzyskał m.in. poprzez uderzenia , odpowiednio dobranymi pałkami, w różne miejsca kotłów: centralne miejsce instrumentu (głuche brzmienie – węzeł akustyczny) nastrój zadumy i melancholii, gra na obrzeżach membrany z zastosowaniem glissand rozjaśnia i ożywia nastrój w kierunku muzyki jazzowej. Kotły brzmią równo w całym zakresie skali, a motywy rytmiczne są dobrze słyszalne.
W interpretacji wyczuwalny jest nastrój tanga.

W utworze Martina Wesley-Smitha *For Marimba and Tape* na uwagę zasługuje bardzo dobra synchronizacja partii marimby z głosem taśmy. Dokładne prowadzenie rytmiki i agogiki unifikuje się z odgłosami wygenerowanymi przez komputer. Skomplikowana rytmika realizowana jest z lekkością i swobodą. Proporcje dynamiczne pomiędzy głosem marimby a mechanicznym akompaniamentem taśmy są również właściwie zachowane. Uzyskany dźwięk marimby jest bardzo precyzyjny i doskonale współgra z mechaniczną partią akompaniamentu, nadając interpretacji surowy w brzmieniu komputerowy charakter.

Technika werblowa miała tu zastosowanie w uzyskaniu dużej precyzji rytmicznej, realizacji dynamiki, oraz gry tremolo.

Trance Davida Friedmana to oryginalna kompozycja na wibrafon solo. Wykonanie utworu opiera się o repetycje tych samych lub sąsiadujących ze sobą dźwięków, co Pan mgr Jacek Wójcik realizuje bardzo sprawnie na przestrzeni całej kompozycji. Na pierwszym planie słyszalna jest motoryczna rytmika, która w połączeniu z akcentami i figuracyjnie powtarzanymi dźwiękami stanowi główny budulec kompozycji. Poprzez właściwe operowanie dynamiką (lekkie crescendo i decrescendo) i czasem (delikatne rubata), jak i stosowanie kontrastów dynamicznych, stale powtarzane schematy rytmiczne zdają się lekko pulsować, przez co nie odczuwa się monotonii podczas słuchania. Wpływ na ogólną brzmieniowość utworu ma nietypowy, jak na wibrafon, styl kompozycji. Opiera się on na stale powtarzanych schematach rytmicznych budowanych z uderzeń pojedynczych , dwukrotnych i *diddli.* Na uwagę zasługuje tutaj brzmienie wibrafonu. Instrument brzmi pełnym dźwiękiem zachowując przy tym cechy motoryczne. Autor interpretacji korzysta z charakterystycznych dla wibrafonu środków wykonawczych takich jak: pulsatory, właściwy dobór pałek, odpowiednia pedalizacja. Utwór w interpretacji Doktoranta nabiera wyraźnie transowego charakteru, eksponując przy tym walory muzyczne.

Utwór Adama Polachowskiego *Jervis Bay* to pozycja przeznaczona dla perkusisty sprawnie posługującego się techniką werblową z zakresu gry szczotkami perkusyjnymi i pałkami oraz grą na wielkim bębnie z pedałem. Utwór składa się z wielu trudnych do wykonania elementów technicznych. Znajdują się tu różnorodne tremola, polirytmia, kontrasty dynamiczne. Doktorant z pozytywnym skutkiem realizuje niełatwe zadanie połączenia ich w jeden muzyczny obraz. Na uwagę zasługuje również bardzo dobra synchronizacja partii werbla z wielkim bębnem we wszystkich poziomach dynamicznych.

Nieznaczne zachwianie precyzji wykonawczej słyszalne jest w żywym przebiegu naracji gęstego ruchu drobnych często synkopowanych wartości parzystych i nieparzystych w ujęciu polirytmicznym. Podkreślić jednak należy, iż rytmika, zwłaszcza w częściach skrajnych, realizowana jest z dużą ekspresją i zaciętością, co uwydatnia batalistyczny charakter muzyki. Stosując szeroką paletę tremol: rudimentarne, orkiestrowe, jak i inne spotykane w jazzie w różnych ich konfiguracjach, Doktorant w bardzo ciekawy sposób ilustruje walkę morską, dowodząc tym samym o dużych możliwościach technicznych jak i bogatej wyobraźni i wrażliwości artystycznej. Poprzez właściwe wykorzystanie środków artykulacyjnych wydobywa On z werbla wiele efektów brzmieniowych. Pozytywnie oceniam również samo przygotowanie instrumentu. Werbel i wielki bęben brzmią selektywnie oraz tworzą ze sobą naturalny kontrast barw.

Ostatni z wykonanych przez Pana Jacka Wójcika utworów *The Solo* Steve'a Gadda charakteryzuje się muzykalnością, dużą precyzją w realizacji bardzo skomplikowanej rytmiki oraz dobrym *groove*. Dynamika utrzymywana jest przez cały czas na wysokim poziomie, co skutkuje wyzwoleniem dużej ilości energii. Stosowanie we fragmentach delikatnego crescenda i decrescenda potęguje dramaturgię perkusyjnego sola. Perkusja brzmi wyraziście i bardzo selektywnie. Nisko nastrojone membranofony dają mocny i głęboki dźwięk, co podkreśla jazz - rockowy charakter interpretacji. Dlatego również przygotowanie instrumentu do nagrania jak i sposób jego realizacji oceniam wysoko. Należy podkreślić, iż wykonanie utworu świadczy o wysokich umiejętnościach mgr. Jacka Wójcika z zakresu gry na jazzowym zestawie perkusyjnym.

Jak wynika z przytoczonego opisu prezentacji artystycznej, Doktorant potrafi władać szeroko zakrojoną paletą emocjonalnego ładunku emocjonalnego, od wyrażania tętniącej życiem ekspresji, po powściągliwość, umiejętnie ważoną poczuciem prostoty, proporcji i umiaru.

Część pisemna dysertacji mgr. Jacka Wójcika stanowi bardzo obszerny i wnikliwy opis dzieła artystycznego. Praca została napisana bardzo starannie, z dbałością o szczegóły, a poruszana w niej problematyka jest z pewnością godna uwagi. Przez wzgląd na niewielką ilość polskojęzycznej literatury perkusyjnej tym bardziej stanowi ona cenny wkład w rozwój tej dziedziny sztuki. Zagadnienia poruszane w pracy są istotne nie tylko z punktu widzenia niniejszego dzieła artystycznego. W pewnym stopniu odnoszą się do ogólnego wykonawstwa perkusyjnego, co świadczy o ich uniwersalizmie.

Praca pisemna mgr. Jacka Wójcika składa się ze: wstępu, trzech rozdziałów, podsumowania, streszczenia w języku angielskim i obszernego aneksu.

Rozdział I przedstawia historię wybranych instrumentów perkusyjnych w zarysie. Treść obejmuje genezę, budowę, rolę jaką pełnią w muzyce. Znajdują się tu również informacje dotyczące podstawowych technik gry oraz krótka charakterystyka brzmieniowa poszczególnych instrumentów, co z punktu widzenia tematyki pracy jest istotne. Takie ujęcie zagadnienia stanowi kompleksowe spojrzenie na podejmowany temat. Przedstawione treści stanowią syntezę różnych źródeł. Informacje uporządkowane są w sposób logiczny i przejrzysty, a styl języka doktoranta jest bardzo dobry. Wątpliwość budzi jednak sam tytuł rozdziału, a konkretnie słowo „w zarysie" sugerujące jedynie pewien szkic zagadnienia. Faktycznie rozdział jest dość obszerny (ok. 50 stron), wątek historyczny wykracza więc poza to, co można rozumieć jako „zarys". Niemniej jednak uważam, iż Doktorant całkiem słusznie rozpoczyna pracę właśnie od zagadnień historycznych. Gruntowna znajomość przeszłości, tradycji wykonawczych, znaczenia instrumentów w muzyce, czy roli społecznych jakie pełniły, nierozerwalnie wiąże się ze współczesną grą oraz rozumieniem muzyki. Zatem próba świadomej interpretacji bez wiedzy historycznej może być tylko niekompletna, pozbawiona tych istotnych elementów, które przez lata wpływały na jej ukształtowanie.

Rozdział II to krótka charakterystyka każdego utworu wchodzącego w skład dzieła artystycznego. Prezentacja jest kompleksowa i obejmuje istotne elementy niezbędne do świadomego zrozumienia i wykonania kompozycji. Treści uporządkowane są w sposób bardzo zwięzły i logiczny. Czytelnik ma możliwość dokładnego zapoznania się z każdym z utworów. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż w rozdziale tym znajdują się niezwykle cenne informacje, które doktorant pozyskał osobiście od autorów prezentowanych w pracy kompozycji. W moim przekonaniu znacznie podnosi to walor pracy stanowiąc o jej oryginalności.

Rozdział III jest najistotniejszy z punktu widzenia podejmowanej tematyki. Znajdujące się tu informacje są kluczowe i stanowią odpowiedź na tezę zawartą w temacie. W pierwszym podrozdziale autor odniósł się do pojęcia i znaczenia interpretacji w praktykach wykonawczych. To ważne zagadnienie zostało opisane w odniesieniu do sztuk muzycznych w ujęciu historycznym oraz z perspektywy autora pracy. Kolejny rozdział to zagadnienia terminologiczne. Pan mgr Jacek Wójcik dokładnie doprecyzował i wyjaśnił jak rozumie terminy takie jak: technika werblowa oraz efekt brzmieniowy. Kolejne podrozdziały to praca badawcza na materiale muzycznym dzieła artystycznego. Doktorant jasno określa cel interpretacji poszczególnych utworów, a następnie prowadzi dokładną, wnikliwą a zarazem

bardzo obszerną analizę, która prowadzi do syntezy wniosków. Są one sformułowane jasno i czytelnie. W tej części pracy doktorant umieścił dużą ilość przykładów nutowych . Pewną niedogodnością dla czytelnika może być duża ilość odnośników w tekście do przykładów znajdujących się na różnych, często bardzo odległych od siebie, stronach pracy.

Pomimo drobnej niedogodności podczas czytania, pracę mgr. Jacka Wójcika oceniam wysoko. Doktorant wykazał się bardzo dużą wiedzą teoretyczną i praktyczną z zakresu swojej dyscypliny artystycznej. Cel pracy, jakim było badanie i zwrócenie uwagi na wpływy technik werblowych i efektów brzmieniowych na interpretację został osiągnięty. Doktorant nie tylko udowodnił tezę zawartą w temacie pracy, ale opisał szczegółowo sposób w jaki nakreślone przez niego cele interpretacji były osiągane. Na uwagę zasługuje również spójność pomiędzy dziełem artystycznym a jego opisem.

W dysertacji dodatkowo zamieszczono obszerny aneks zawierający dokładną analizę formalną utworów oraz biogramy kompozytorów.

Praca jest więc komplementarna i stanowi bogate źródło wiedzy z zakresu sztuki perkusyjnej. Będzie stanowić również wkład w rozwój tej dyscypliny. Jest także świadectwem dojrzałości artystycznej oraz naukowej mgr. Jacka Wójcika.

Niniejszym stwierdzam, iż doktorant wykazał się głęboką wiedzą teoretyczną i praktyczną, co potwierdza wysokie umiejętności w prowadzeniu samodzielnej pracy artystycznej. Stwierdzam ponadto, iż doktorant rozwiązał założone w pracy zagadnienia artystyczne. Praca spełniła bez zastrzeżeń wymagania art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Wnoszę o przyjęcie pracy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Józef Wojtkowiak